

Алберт Шпеер

ТРЕТИЯТ РАЙХ ОТВЪТРЕ

МЕМОАРИ

ТОМ 2

София, 2020

INSIDE THE THIRD REICH

MEMOIRS BY ALBERT SPEER

© by Ullstein Buchverlage GmbH, Berlin.
First published in 1969 by Propyläen Verlag

© Издателство „Изток-Запад“, 2020

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Галина Лозанова, Николай Вуков, превод, 2020
© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2020

ISBN 978-619-01-0656-2

ТОМ 2

АЛБЕРТ ШПЕЕР
ТРЕТИЯТ
РАЙХ
ОТВЪТРЕ
МЕМОАРИ

Превод от английски

Галина Лозанова

Николай Вуков

Съдържание

ВТОРА ЧАСТ

(продължение от първи том)

19. Вторият мъж в държавата	7
20. Бомби	21
21. Хитлер през есента на 1943 г.	41
Снимки	49
22. По нанадолнището	69

ТРЕТА ЧАСТ

23. Боледуване	91
24. Трижди загубената война	115
25. Груби грешки, тайни оръжия и СС	135
Снимки	153
26. Операция „Валкирия“	161
27. Вълната от Запад	183
28. Потъването	203
29. Обреченост	227
30. Ултиматумът на Хитлер	241
31. Пет минути след полунощ	263
32. Унищожение	277

ЕПИЛОГ

33. Местата на предварителния арест	301
34. Нюрнберг	317
35. Изводи	331
<i>Послеслов</i>	339
<i>Бележка от автора</i>	341

Вторият мъж в държавата

ОКОЛО НАЧАЛОТО НА май 1943 г., няколко седмици след приключването на нашия краткотраен съюз, Гьобелс намираще в Борман качества, които няколко седмици преди това беше приписвал на Гьоринг. Двамата стигнаха до споразумение – Гьобелс обещавахе да насочва докладите до Хитлер през Борман, а в замяна на това Борман извличаше от Хитлер правилното решение. Беше ясно, че Гьобелс е отписал Гьоринг; оттук нататък той щеше да го подкрепя само като фигурант с престижен пост.

По този начин действителната власт още повече се измести към Борман. Той обаче нямаше как да знае дали някой ден няма да има нужда от мен. Въпреки че трябва да беше чул за моя злополучен опит да го сваля от трона, той се държеше дружески с мен и намекваше, че бих могъл да премина в неговия лагер, така както беше направил Гьобелс. Аз обаче не си позволих да се възползвам от това предложение. Цената ми се струваше твърде висока: щях да изпадна в зависимост от него.

Гьобелс също продължаваше да бъде в тясна връзка с мене, тъй като и двамата бяхме все още склонни да използваме максимално вътрешния резерв на страната. Без съмнение, аз се държах твърде доверчиво в отношенията си с него. Бях очарован от неговата заслепяваща дружелюбност и безупречни маниери, както и от изрядната му логика.

На повърхността тогава почти нищо не се беше променило. Светът, в който живеехме, ни заливаше с преструвки и лицемерие. Сред съперниците рядко се говореше честно от страх, че ще бъде донесено на Хитлер в някакъв изкривен вариант. Всеки правеше конспирации, вземаше предвид в своите сметки капризностите на Хитлер и печелеше или губеше в хода на тази скрита игра. Аз свирех на тази лошо настроена цигулка от междуличностни отношения също толкова безкрупно, колкото всички останали.

През втората половина на май Гьоринг ми изпрати съобщение, че иска да произнесе заедно с мен в Шпортпаласт реч за вѐоръжаването. Съгласих се. За моя изненада, няколко дни по-късно Хитлер определи обаче Гьобелс за

оратор. Докато координирахме текстовете си, министърът на пропагандата ме посъветва да съкратя своята реч, тъй като неговата ще отнеме един час. „Ако не се вместиш доста под половин час, публиката ще загуби интерес.“ Както обикновено, изпратихме и двете речи в ръкопис на Хитлер с бележка, че моята предстои да бъде съкратена с една трета. Хитлер ми нареди да отида в Оберзалцберг. Докато бях при него, той прочете черновите, които Борман му донесе. Според мен с неприкрита припряност само за няколко минути той безжалостно съкрати речта на Гьобелс наполовина. „Сега, Борман, свържете се с Доктора и му кажете, че считам речта на Шпеер за отлична.“ Така в присъствието на главния интригант Борман Хитлер ми помогна да увеличи престижа си пред Гьобелс. По този начин и двамата мъже бяха уведомени, че все още съм във високопоставено положение. Можех да разчитам, че при необходимост Хитлер ще ме подкрепи и защити от своите най-близки сътрудници.

В моята реч, произнесена на 5 юни 1943 г., за първи път можах да оповестя информация за значителното нарастване на производството на оръжия. Речта беше провал по два пункта. От партийната йерархия чух коментари като: „Значи може да стане и без големи жертви! Тогава защо трябва да притесняваме населението с драстични мерки?“ От друга страна, Генералният щаб и фронтовите командири поставяха под съмнение достоверността на изнесената от мен статистика, когато се сблъскваха с трудности при снабдяването с оръжия или боеприпаси.

СЪВЕТСКАТА ЗИМНА ОФАНЗИВА беше стигнала до застой. Увеличаването на нашето производство ни позволи да затворим пробива на Източния фронт. Нещо повече, доставката на нови оръжия даде кураж на Хитлер да започне приготовления за офанзива независимо от материалните загуби през зимата. Целта беше да се откъсне фланг от фронтовата линия при Курск. Началото на офанзивата беше подготвено под кодовото име операция „Цитадела“. Тя беше неколкостранно отлагана, тъй като Хитлер разчиташе много на ефективността на новите танкове. Той очакваше най-вече чудеса от един нов тип танк с електрическо задвижване, конструиран от професор Порше.

На една обикновена вечеря в малка стаичка в дъното на Райхсканцеларията, обзаведена в битов стил, имах възможност да чуя как Зеп Дитрих, командващ охраната на Хитлер, каза, че Хитлер възнамерява да издаде заповед този път да не бъдат взимани никакви пленници. По време на настъплението на частите на СС било установено, отбеляза Дитрих, че съветските войски са убили своите немски военнопленници. Хитлер тогава веднага обяви, че трябва да се предприеме хилядократно отмъщение с ответни жертви.

Бях като ударен от гръм. Но и бях също егоистично разтревожен от пълната безполезност на подобна стъпка. Хитлер разчиташе на стотици хиляди

затворници. В продължение на месеци напразно се бяхме опитвали да запълним недостига на стотици хиляди души за работна ръка. Предвид това използвах първата възможност да изтъкна пред Хитлер аргументи в тази връзка. Не беше трудно да го убедя да размисли; изглежда, наистина си отдъхна, че можеше да оттегли своето обещание пред СС. На същия този ден, 8 юли 1943 г., той нареди на Кайтел да подготви инструкции всички военнопленници да бъдат изпращани в оръжейното производство.¹

Разногласията относно съдбата на затворниците се оказаха излишни. Офанзивата започна на 5 юли, но въпреки внушителния набор от най-тежките оръжия, с които разполагахме, не успяхме да обкръжим съветските части. Самоувереността на Хитлер го беше подвела. След продължила две седмици битка той се отказа. Този неуспех беше знак, че дори през лятото инициативата беше минала в ръцете на противника.

След втория зимен провал при Сталинград Главното командване на войските беше настояло да се изгради защитна позиция назад в тила, но Хитлер не искаше и да чуе за това. Сега, след осуетената офанзива, той дори беше готов да се подготвят защитни позиции между двадесет и двадесет и пет километра зад основната бойна линия.² Генералният щаб направи контрапредложение: да се изгради отбранителна линия на западния бряг на Днепър, къ-

¹ Кайтел нареди „всички военнопленници, заловени на изток след 5 юли 1943 г., да бъдат изпратени в лагерите на Главното командване на войските. Оттам те трябваше незабавно да бъдат назначени на работа или да бъдат прехвърлени на комисаря по трудовите назначения или в мините“ (Документ САЩ 455).

Реакциите на Хитлер бяха непредсказуеми. Когато канадските войници кацнаха в Диеп на 19 август 1942 г., те убиха някои работници от организация „Тот“, които строяха бункери там. Канадците вероятно ги взели по погрешка за функционери на политическата армия, тъй като имали кафеникави униформи и ленти със свастики. В централата на Фюрера Йодл ме заведе настрана и каза: „Мисля, че би било най-добре да не споменавам това на Фюрера. В противен случай той ще нареди репресии.“ Аз самият не казах нищо, но тъй като забравих да предупредя за това моя представител в организация „Тот“, Дорш, той съобщи на Хитлер за инцидента. Без да отправя заплахи за отмъщение, Хитлер се отнесе благосклонно с аргумента на Йодл, че Главното командване на войските е извършило неприятно недоглеждане, като не е уведомило врага през Швейцария, че работниците на организация „Тот“ носят униформи, наподобяващи тези на бойци. Йодл каза, че ще поправи това веднага. Тогава бях предложил да се свалят лентите със свастика, но Хитлер отхвърли това предложение.

² Пригответенията бяха отнели толкова много време, че вече беше късно да се построят някакви големи укрепления преди зимата. Следователно Хитлер заповяда (Протокол на Фюрера, 8 юли 1943 г., точка 14) на изток да се използват около 200 000 куб.м цимент на месец, като се започне през пролетта и се продължи шест-седем месеца. В Протоколи на Фюрера (13–15 май 1943 г., точка 14) е отбелязано, че за Атлантическата стена са използвани 600 000 куб.м. Хитлер дори се съгласи „съответно за по-малко количество строителство на Атлантическата стена“.

дето над цялата равнина отсреща се извисяваше високият над петдесет метра стръмен склон. Предполагаше се, че ще има достатъчно време, за да се изгради разгърнатата защитна линия на това място, тъй като Днепър все пак беше само на около двеста километра от фронта. Но Хитлер категорично отхвърли този план. Докато по време на успешните кампании той винаги беше възхвалявал немските войници като най-добрите в света, сега заяви: „Изграждането на позиция толкова близо до тила не е възможно от психологически съображения. Ако войските научат, че има укрепени позиции вероятно на сто километра зад фронтовата линия, никой няма да може да ги убеди да се бият. При първа възможност ще отстъпят без съпротива.“¹

Въпреки тази забрана, по нареждания на Манщайн и с мълчаливото съгласие на Цайцлер, организация „Тот“ започна да изгражда укрепени позиции по р. Буг през декември 1943 г. Хитлер научи за това от своя заместник Дорш. По това време съветските войски бяха вече на разстояние 150–200 километра източно от р. Буг. И още веднъж Хитлер заповяда, с необичайно силни думи и със същите съображения като преди, че работата трябва веднага да бъде преустановена.² Това изграждане на защитни позиции в тила, изригна той, било доказателство отново за пораженческата нагласа на Манщайн.

Упорството на Хитлер улесни съветските войски в настъплението им срещу нашите армейски части. А и в Русия копаенето на окопи и укрепления ставаше невъзможно, след като земята замръзне през ноември. Каквото време имахме, беше пропиляно. Войниците бяха оставени без защита от лошите метеорологични условия; нещо повече, качеството на нашата зимна екипировка беше по-лошо от това на противника.

Подобно поведение не беше единствената индикация, че Хитлер е отказал да признае настъпилия обрат в обстановката. През пролетта на 1943 г. той беше наредил през Керченския проход да бъдат изградени дълъг пет километра път и железопътен мост, въпреки че там много време строяхме въжена железопътна линия; тя започна да функционира на 14 януари с дневен капацитет хиляда тона. Това количество доставки стигаше точно за отбранителните нужди на Седемнадесета армия. Но Хитлер не беше изоставил своя план да се настъпи през Кавказ към Персия. Той оправдаваше своята заповед

¹ Още в началото на октомври 1943 г. Хитлер „не се съгласи зад Днепърския фронт да се изгради неподвижна задна линия“, въпреки че няколко дни по-рано тази река вече беше прекосена от съветските войски (Протокол на Фюрера, 30 септември – 1 октомври 1943 г., точка 27).

² В непубликувания дневник на Йодл (записка от 16 декември 1943 г.) е описан изходът от тези неразрешени действия: „Дорш докладва разполагането на организация „Тот“ по р. Буг, за което Фюрерът не знаеше нищо... Фюрерът говори неспокойно с министър Шпеер и с мен за пораженческото настроение в щаба на Манщайн, което гаулайтер Кох му беше описал.“

за моста, като открито изтъкваше необходимостта да се изпращат за офанзивата материали и войски към Кубанския плацдарм.¹

Неговите генерали обаче от дълго време бяха изхвърлили от главите си всякакви такива идеи. При посещение на Кубанския плацдарм фронтните генерали изразиха безпокойството си за това доколко позициите могат изобщо да се удържат пред лицето на явната военна мощ на противника. Когато докладвах на Хитлер за тези опасения, той изрече презрително: „Нищо друго освен празни измъквания! Янике е точно като Генералния щаб; той няма вяра в идеята за нова офанзива.“

Скоро след това, през лятото на 1943 г., генерал Янике, командир на Седемнадесета армия, беше принуден да помоли Цайцлер да препоръча оттегляне от уязвимия Кубански плацдарм. Искаше да се заеме по-благоприятна позиция в Крим, така че да има готовност за очакваната съветска зимна офанзива. От своя страна Хитлер настояваше още по-упорито от преди, че изграждането на мост за неговите планове за офанзива трябва да се ускори. Даже по това време вече беше ясно, че мостът никога няма да бъде завършен. На 4 септември последните немски части започнаха да се изтеглят от Хитлеровия плацдарм на азиатския континент.

Почти веднага след като се срещнахме в къщата на Гьоринг да обсъдим кризата в политическото ръководство, Гудериан, Цайцлер, Фром и аз вече говорехме за кризата във военното ръководство. През лятото на 1943 г. генерал Гудериан, главен инспектор на танковите войски, ме помоли да направим среща с командващия щаб Цайцлер. Между двамата имаше някакви разногласия, произтичащи от неуредени правни въпроси. Тъй като отношенията ми и с двамата бяха близки до приятелските, беше естествено да ме помолят да играя ролята на посредник между тях. Но се оказа, че Гудериан е имал нещо повече предвид от уреждането само на дребни разногласия. Искаше да обсъдим обща тактика във връзка с въпроса за нов главнокомандващ на армията. Срещнахме се в дома ми в Оберзалцберг.

Различията между Цайцлер и Гудериан бързо се стопиха. Разговорът се фокусира върху ситуацията, която се беше създала, когато Хитлер пое командването на армията, без действително да изпълнява тази роля. Според Цайцлер интересите на армията спрямо другите два клона – на обслужването и на СС, трябваше да бъдат застъпени по-силно. Като главнокомандващ въоръжените сили Хитлер трябваше да остане безпристрастен. Един главно-

¹ Поради честите случаи на земни трусове трябваше да се подсилят допълнително подсилени подпорни греди, което щеше да наложи използването на огромни количества от така ценната стомана. В допълнение, както Цайцлер посочи по време на оперативното заседание, ако превозвахме строителни материали за моста по непригодните за това пътни съоръжения в Крим, щяхме да бъдем принудени да орежем превоза на доставки, необходим за поддръжката на нашите отбранителни позиции.

командващ – добави Гудериан – трябва да поддържа по-тесен личен контакт с армейските командири. Той трябва да се грижи за това, от което неговите войски имат нужда, и да решава основни въпроси, свързани с доставките. Но според двамата Хитлер нямаше нито времето, нито нагласата да се занимава с въпроси от такова практическо естество, нито пък да поддържа специалните интереси на определено подразделение. Той назначаваше и отзоваваше генерали, които почти не познаваше. Само един главнокомандващ, който се познава лично и поддържа близък контакт с висшите офицери, би могъл да решава въпроси, свързани с личния състав. Армията знаеше, каза Гудериан, че Хитлер почти не се занимава с кадровата политика на своите командващи на въздушните и военноморските сили. Само сухопътните войски бяха изложени на такъв тип отношение.

Стигнахме до заключението, че всеки от нас трябва да се опита да отпрати апел към Хитлер да назначи нов главнокомандващ на армията. Но първите намеци, които Гудериан и аз направихме независимо един от друг пред Хитлер, удариха на камък; той беше видимо оскърбен и отхвърли идеята по не-обичайно остър начин. Не знаех, че малко преди ние да проведем разговор, фелдмаршалите Фон Клуге и Фон Манщайн са предприели подобен опит по същия въпрос. Хитлер трябва да е предположил, че всички действат в съгласителство.

ВРЕМЕТО, КОГАТО ХИТЛЕР с готовност изпълняваше всички мои лични и организационни молби, отдавна беше минало. Триумвиратът на Борман, Ламерс и Кайтел правеше всичко възможно да бламира по-нататъшно разширяване на моята власт, въпреки че загрижеността за програмата за въоръжаване трябва да е диктувала точно обратното. Тримата обаче не можеха почти нищо да направят срещу съвместното ни предложение с адмирал Дьониц да поемем контрола над въоръжаването на военноморските сили.

Бях срещнал Дьониц веднага след встъпването ми в длъжност през юни 1942 г. Тогавашният командир на подводния флот ме прие в Париж в апартамент, който веднага ме порази със своята авангардна простота. Обикновената обстановка ме привлече още повече, тъй като току-що бях дошъл от пищен обяд с много ястия и скъпи вина, даден от фелдмаршал Шперле, командир на военновъздушните сили, разположени във Франция. Той беше настанил щабове в Пале дьо Люксембург, бившия дворец на Мария Медичи. Ненаситният апетит на фелдмаршала за лукс и публична показност не беше различен от тази на неговия началник Гьоринг; те много си подхождаха и по пълното телосложение.

През следващите няколко месеца проблемите, свързани с изграждането на големи флотилии подводници в Атлантическия океан, доведе няколко пъти до сближаването ми с Дьониц. Адмирал Редер, главнокомандващ на во-

енноморските сили, изглежда, беше подразнен от това. Той строго забрани на Дьониц да обсъжда технически въпроси директно с мен.

В края на декември 1942 г. капитан Шулце, успешният командир на подводници, ме уведоми за сериозен спор между Берлинското командване на военноморските сили и Дьониц. От различни сигнали и източници, каза Шулце, подводния флот беше разбрал, че техният командващ съвсем скоро ще бъде освободен. Няколко дни по-късно чух от щатссекретаря Науман, че служител по цензурата във военноморските сили към пропагандното министерство е задраскал името на Дьониц от заглавията на всички снимки в пресата, които отразяваха инспекционната обиколка, която Редер и Дьониц бяха направили съвместно.

Когато бях в щаба в началото на януари, Хитлер беше ангажиран с репортажите от чуждестранната преса за морската битка, за която командването на военноморските сили не го беше информирало подробно.¹ Сякаш случайно на нашата последвала оперативка той повдигна въпроса за възможността да се изгради организирана линия с подводници, но скоро започна да се интересува повече от проблемите, които имах при сътрудничеството си с Редер. Казах му за порицанието, което получих за това, че съм обсъждал технически въпроси с Дьониц, за притесненията на офицерите от подводния флот, че техният командир предстои да бъде сменен, и за цензурата на заглавията на снимките. Но вече, след като бях наблюдавал тактиката на Борман, се бях научил, че човек трябва да насажда подозрения много внимателно и постепенно, така че да постигне нужния ефект пред Хитлер. Всеки опит да му се влияе пряко беше безнадежден, тъй като той никога не приемаше решение, което считаше, че му е било наложено. Съответно аз просто му намеквах, че всички пречки, които стояха на пътя на нашите планове с подводниците, могат да бъдат елиминирани, ако Дьониц бъде отстранен от ръководния пост. Всъщност това, което исках да постигна, беше отстраняването на Редер. Но като познавах упоритостта, с която Хитлер държеше на старите си сътрудници, няхах почти никаква надежда, че мога да успея.

На 30 януари Дьониц беше произведен в гросадмирал и заедно с това назначен за главнокомандващ на военноморските сили, докато Редер беше отстранен чрез повишение: той стана инспектор адмирал на военноморските сили, което му даваше единствено привилегията за държавно погребение.

Чрез неоспорим професионализъм и използването на технически аргументи Дьониц можа да предпази военноморските сили от прищевките на

¹ Това беше морската битка, която се проведе на 31 декември 1942 г. Хитлер настояваше, че бойните кораби „Лютцов“ и „Хипер“ са се изтеглили при приближаването на по-слабите английски сили. Той обвиняваше военноморските сили, че им липсвал боен дух.

Хитлер до края на войната. Срещаш се с него редовно, за да обсъждаме проблемите за изграждане на подводници – въпреки факта, че това тясно сътрудничество започна с фал. Без да се консултира с мен, след като чул доклад от Дьониц, Хитлер издигнал цялото въоръжаване на морските сили в най-висш приоритет. Това се случи в средата на април, но само три месеца преди това, на 22 януари 1943 г., той вече беше класифицирал разгърнатата програма на танковите подразделения като имаща най-голямо значение. Резултатът беше, че сега двете програми щяха да влязат в съперничество. За мен нямаше нужда да отправям отново молба към Хитлер. Преди да се стигне до каквото и да е противоречие, Дьониц вече беше установил, че сътрудничеството с масивния апарат за снабдяване на армията би било по-полезно, отколкото покровителстването от Хитлер. Скоро се съгласихме организацията на производството на оръжия за военноморските сили да се прехвърли към мене. Като поех тази задача, се ангажирах аз да изпълня морската програма, която Дьониц беше предвидил. Това означаваше вместо предишната месечна продукция на двадесет подводници от по-малкия тип с обща водоизместимост шестнадесет хиляди тона да се произвеждат четиридесет подводници на месец с водоизместимост, достигаща повече от петдесет хиляди тона. В допълнение трябваше да удвоя броя на миночистачите и патрулните торпедни лодки.

Дьониц беше заявил ясно, че само производството на нов тип подводница може да спаси нашите подводни бойни части. Военноморският флот искаше да изостави предишния тип „кораб на повърхността“, който понякога можеше да се движи под вода. Флотът искаше да даде на своите подводници най-добрата поддръжка и да достигне по-висока скорост под вода и по-голям подводен обхват, като се удвои мощността на електрическите мотори и се опрости системата за съхраняване на батериите.

Както винаги в подобни случаи, главният проблем беше да се намери правилният ръководител за тази задача. Избрах Ото Меркер, родом също от Швабия, който вече беше доказал своите умения в създаване на двигатели с вътрешно горене. Това се оказа предизвикателство за всички морски инженери. На 5 юли 1943 г. Меркер представи своята нова система за производство пред началниците на военноморския флот. Така както се правеше с производството на корабите „Либърти“¹ в Съединените щати, подводниците трябваше да бъдат построени във фабрики, разположени на остров, където щяха също да се инсталират машини и електрическо оборудване. След това подводниците щяха да се превозят на части до брега, където да бъдат бързо сглобявани. По този начин щяхме да избегнем проблема с корабостроител-

¹ Вид товарни кораби, произвеждани в Съединените щати по време на Втората световна война, символ на американското военноморско производство през войната. – Б.пр.

ниците, чийто ограничен капацитет до този момент беше пречка за разширяването на нашите корабостроителни програми.¹ Дьониц звучеше почти емоционално, когато в края на нашето съвещание заяви: „Това означава, че започваме нов живот.“

Към момента обаче няхахме нищо друго освен визия как ще изглеждат новите подводници. За тяхното проектиране и обсъждане на подробностите около тях беше създадена специална комисия. Нейният председател не беше водещ инженер, както беше обичайната практика, а адмирал Топ, на когото Дьониц възложи тази задача, без дори да направим опит да обясним сложните въпроси, които се породиха в резултат от това. Сътрудничеството между Топ и Меркер проработи също толкова леко, колкото между Дьониц и мен.

За по-малко от четири месеца след първата сесия на комисията за развитие – на 11 ноември 1943 г. – всички скици бяха готови. Един месец по-късно Дьониц и аз можахме да направим инспекция и дори да се разходим вътре в дървения макет на голямата нова подводница с водоизместимост хиляда и шестстотин тона. Още докато се подготвяха чертежите, нашият Ръководен комитет за корабостроене сключваше договори с промишлеността – процедура, която вече бяхме използвали при ускоряване на производството на новия танк „Пантера“. Благодарение на всичко това първите годни за пускане в морето подводници от новия тип бяха дадени на флота за изпробване през 1944 г. Колкото и зле да вървеше войната, щяхме да успеем да изпълним обещанието за доставяне на четиридесет кораба на месец до началото на 1945 г., ако въздушните удари не бяха разрушили една трета от подводниците в корабостроителниците.²

¹ Нашите усилия за опростяване на строителството на подводници бяха успешни. За стария тип подводница бяха нужни единадесет и половина месеца, за да се изгради в сух док. Благодарение на сглобяването времето за изграждане на новия тип бе намалено до само два месеца в корабостроителниците, които бяха основни цели при бомбардировките (данни, предоставени от Ото Меркер, 1 март 1969 г.).

² През зимата на 1944 г. дезорганизацията започна да играе своята роля в оръжейната промишленост, но тъй като военноморската програма сега вървеше с пълна сила, между януари и март 1945 г. бяха доставени осемдесет и три подводници. Според доклада на Британския отдел за проучване на бомбардировките, *The Effects of Strategic Bombing on the Production of German U-Boats*, през същия период в корабостроителниците са били унищожени четиридесет и четири подводници. През първото тримесечие на 1945 г. общият брой, включително подводниците, разрушени в корабостроителниците, възлизаше на четиридесет и две на месец. Без съмнение, засилената военноморска програма имаше потискащ ефект върху корабостроенето като цяло, тъй като индексът за изграждане на морски плавателни съдове показваше намаление от бомбардировките – от 181 през 1943 г. до 166 през 1944 г., което беше спад с 9 процента.

По това време Дьониц и аз често се питахме защо не бяхме започнали по-рано изграждането на новия тип подводници. Не бяха правени технически нововъведения, а принципите за тяхното изграждане бяха известни от години. Експертите ни уверяваха, че новите водни съдове ще направят революция в бойните действия под водата. Този факт, изглежда, е бил оценен от американския флот, който след войната започна да изгражда новия тип за своите нужди.

На 26 юли 1943 г., три дни след като Дьониц и аз подписахме нашия общ декрет за новата военноморска програма, получих съгласието на Хитлер цялото производство да се постави под шапката на моето министерство. По тактически причини бях помолил за това, вземайки предвид допълнителните трудности, които военноморската програма и другите задачи, поставяни от Хитлер, налагаха върху промишлеността.

Обясних на Хитлер, че с превръщането на големи заводи за битови стоки в оръжейни предприятия не само ще освободим половин милион немски работници, но също ще включим индустриалните предприемачи и заводското оборудване в нашите спешни програми. Повечето гаулайтери обаче възразиха на подобни мерки. Министерството на икономиката се оказа твърде слабо, за да наложи такива промени при противопоставяне от страна на гаулайтерите. А и да кажа малко предварително, аз също бях твърде слаб, както скоро щеше да ми се наложи да осъзная.

След една необичайно забавена процедура, в която всички включени министри и всички различни бордове на Четиригодишния план бяха помолени да връчат своите възражения, на 26 август Ламерс свика министрите за среща в заседателната зала. Благодарение на великодушieto на Функ, който на тази среща „изнесе собствената си погребална реч с остроумие и добро чувство за хумор“, беше взето единодушно решение, че от сега нататък цялото военно производство ще бъде поставено под контрола на моето министерство. Волю-неволю, Ламерс трябваше да обещае да съобщи този резултат на Хитлер през Борман. Няколко дни по-късно Функ и аз отидохме заедно в щабквартирата на фюрера, за да получа финалното утвърждаване от страна на Хитлер.

За моя голяма изненада обаче, в присъствието на Функ Хитлер прекъсна моите бележки и каза раздражено, че няма повече да слуша обяснения. Отбеляза, че само няколко часа преди това Борман го бил предупредил, че ще се опитам да го омая да подписва нещо, което не е било обсъждано нито с райхсминистър Ламерс, нито с райхсмаршала. Той нямало да позволи да го въвлечаме в нашите дребни съперничества. Когато се опитах да обясня, че райхсминистър Ламерс е получил съответното съгласие от щатссекретаря на Гьоринг за Четиригодишния план, Хитлер отново ме прекъсна с непривична

грубост: „Радвам се, че поне в лицето на Борман имам доверен човек около себе си.“ Подтекстът беше ясен: той ме обвиняваше в измама.

Функ уведоми Ламерс за случката. След това отидохме да се срещнем с Гьоринг, който беше потеглил към щаба на Хитлер с личната си кола; той тъкмо беше дошъл от своята частна ловна резиденция в Роминтенската пустош.¹ Гьоринг също беше много намусен; без съмнение, на него му е била представена само една страна от историята и е бил предупреден да се пази от нас. Функ, дружелюбен и убедителен, най-накрая беше успял да разчупи леда и да мине по нашия указ точка по точка. И сега Гьоринг вече демонстрираше пълно съгласие, макар и не преди да бяхме вмъкнали изречението: „Правомощията на Райхсмаршала на Великия Германски райх като Генерален комисар на Четиригодишния план остават без промяна.“ На практика това беше много дребно уточнение – още повече че повечето от важните функции на Четиригодишния план и без това се ръководеха от мен чрез Бюрото за централно планиране.

Като знак на своето съгласие Гьоринг подписа черновата на нашия документ и Ламерс можеше да докладва по телетипа, че вече няма никакви възражения. Оттук нататък Хитлер също беше готов да подпише проекторешението при предоставянето му за подпис няколко дни по-късно, на 2 септември. От райхсминистър на въоръжаването и боеприпасите бях станал вече райхсминистър на въоръжаването и военното производство.

Този път интригата на Борман се беше провалила. Не правих ответни възражения пред Хитлер; вместо това го оставих да прецени дали Борман действително му е служил вярно в този случай. Добитият наскоро от мен опит ме научи, че е по-разумно да разобличавам машинациите на Борман и по този начин да спестявам на Хитлер смущаващи ситуации.

Борман обаче със сигурност беше източникът на всичката открита и прикрита опозиция срещу разширяването на моето министерство. Борман беше напълно наясно, че излизах извън периметъра на неговата власт и че така самият аз придобивах все повече власт. И още по-важно, моята работа ме беше довела до все по-приятелски контакти с ръководството на армията и флота: с Гудериан, Цайцлер, Фром и Милх, а напоследък вече и с Дьониц. Дори в непосредственото обкръжение на Хитлер аз бях особено близък с фигури, които бяха настроени против Борман: адютанта на Хитлер за армията, генерал Енгел; адютанта му за военновъздушните сили, генерал Фон Белов, и адютанта за въоръжените сили, генерал Шмунт. В допълнение към това личният

¹ Роминтенската пустош (Rominten Heide) – район в Източна Прусия. През 1891 г. Кайзер Вилхелм II построява в района своя ловна резиденция, но тъй като през 1933 г. той забранява на Гьоринг да остане в нея, последният построява своя собствена резиденция, ползвана временно за щабквартира през войната.

лекар на Хитлер, д-р Карл Брант, когото Борман по подобен начин считаше за свой личен опонент, беше доста близък с мене.

Една вечер, след като бях изпил няколко чаши джин „Щайнхегер“ с Шмунт, той направи изявлението, че аз съм голямата надежда на армията. Каза ми, че където и да отидел, генералите споделяли, че разчитат най-много на мене, докато по адрес на Гьоринг чувал само негативни мнения. И накрая завърши с доста приповдигнато емоционално изказване: „Винаги можете да разчитате на армията, хер Шпеер. Тя стои зад вас.“

Никога не съм бил достатъчно наясно какво имаше предвид Шмунт, но все пак подозирам, че той бъркаше армията с генералите. Изглежда обаче вероятно Шмунт да беше казал нещо подобно и пред другите. Като се има предвид тесният кръг на щаба, подобни реплики със сигурност трябва да са стигнали до ушите на Борман.

Някъде по това време, вероятно през есента на 1943 г., Хитлер ме постави в много неудобно положение, когато тъкмо преди началото на едно оперативно заседание в присъствието на няколко други участници поздрави Химлер и мен с фразата: „Вие двамата равнопоставени.“ Каквото и да е имал предвид Хитлер, началникът на СС едва ли е останал доволен от тази реплика предвид неговата специална ниша в структурите на властта. През същите тези седмици Цайцлер с удоволствие също ми заяви: „Фюрерът е толкова доволен от вас. Той наскоро ми каза, че възлага големи надежди на вас, че сега след Гьоринг изгрива ново слънце.“¹

Помолих Цайцлер да не разпространява информацията за това мнение на Хитлер. Но тъй като същите думи ми бяха докладвани от други хора от щаба, нямаше съмнение, че Борман също е чул похвалата. Влиятелният секретар на Хитлер беше принуден да разбере, че не е бил в състояние да настрои фюрера срещу мен през това лято. По-скоро се беше случило обратното.

Тъй като Хитлер не казваше често такива неща, Борман трябва да е взел присърце заплахата. За него тя ясно означаваше опасност. От сега нататък той не спираше да повтаря на своите най-близки съратници, че аз съм не само враг на партията, но и че всъщност се каня да наследя Хитлер.² Той не

¹ Човек би помислил, че след своя дългогодишен опит Хитлер би трябвало да знае как се възприемат такива реплики и какви неизбежни реакции предизвикват. Не можех да реша дали Хитлер действително е обмислил това предварително и как дори е бил способен да го направи. Понякога той ме поразяваше с действия, които издаваха пълна невинност или пък го представяха като мизантроп, който не се интересуваше от ефекта, който те произвеждат. Твърде вероятно е също да е вярвал, че може сам да оправи нещата, когато си реши.

² Д-р Клопфер, щатссекретарят на Борман, заяви това в свидетелски показания от 7 юли 1947 г. Борман непрестанно твърдеше, че „Шпеер е доказан опонент на партията и в действителност е воден от амбицията да стане наследник на Хитлер“.

грешеше съвсем в това свое предположение. Спомням си, че имах няколко разговора с Милх по този въпрос.

По онова време Хитлер трябва да се е чудил кого да избере за свой наследник. Репутацията на Гьоринг беше разклатена, Хес сам се беше изключил като възможност, Ширах беше отстрелян от интригите на Борман, а Борман, Химлер и Гьобелс не съответстваха на „артистичния тип“, който Хитлер имаше като представа. Хитлер вероятно си е мислил, че е видял в мое лице сходни черти. Той ме считаше за талантилив творец, който за кратко време беше заел впечатляваща позиция в политическата йерархия и накрая, с постижения в сферата на въоръжаването, беше демонстрирал, че притежава специални способности по военните въпроси. Само във външната политика, четвъртата важна сфера за Хитлер, не бях излязъл на предна линия. Най-вероятно ме считаше за творчески гений, който успешно се беше пренасочил към политиката, и по този начин аз индиректно му служех като потвърждение за неговата собствена кариера.

ПРЕД ПРИЯТЕЛИ ВИНАГИ наричах Борман „мъжът с ножиците за телени мрежи, мъжът с щипки за жив плет“. Причината беше, че той винаги използваше цялата си енергия, хитрост и бруталност, за да възпре някой да се издигне над определено ниво. От този момент нататък Борман посвети всички свои сили и възможност да ограничи моята власт. След октомври 1943 г. гаулайтерите изградиха фронт срещу мене. Преди да е изминала още една година, нещата станаха толкова трудни, че често исках да се откажа и да се оттегля от поста си. До края на войната тази борба между Борман и мен остана без победител. Хитлер не искаше да ме изгуби, дори понякога показно ми демонстрираше своята благосклонност, но след това отново се обръщаше грубо към мене. Борман не можа да измъкне от мен успешно развиващия се под мое ръководство промишлен ресор. Той в толкова голяма степен беше мое собствено творение, че падането ми от власт би означавало края на този ресор и би застрашило така изхода от войната.

Бомби

ВЪОДУШЕВЛЕНИЕТО, КОЕТО БЯХ изпитал при създаването на новата организация, както и успехът и признанието през първите месеци, скоро отстъпиха на по-минорни чувства. Проблемът с работната ръка, нерешените въпроси за суровините и дворцовите интриги постоянно създаваха грижи. Британските въздушни нападения започнаха да оказват сериозни последиствия върху производството и за известно време ме накараха да забравя за Борман, Заукел и Бюрото за централно планиране. Те обаче ми помагаша също да повиша своя престиж. Тъй като независимо от това, че губехме фабрики, ние произвеждахме повече, не по-малко.

Тези въздушни нападения доведоха войната вътре сред нас. В горящите и разрушени градове ние всекидневно преживявахме прякото въздействие на войната. И тя ни притискаше да правим всичко, на което бяхме способни.

Бомбардировките и трудностите, които произтичаха от тях, не успявах да сломят и духа на населението. Точно обратното – от моите посещения в оръжейните заводи и от контактите ми с хора на улиците придобивах впечатлението за засилваща се твърдост у хората. Може спокойно да се каже, че изчислените на 9 процента загуби в нашия производствен капацитет¹ бяха напълно компенсирани от ръста на вложените усилия.

Нашият най-тежък разход всъщност бяха сложните отбранителни мерки. В Райха и в западния театър на войната дулата на десет хиляди противовъздушни оръдия бяха насочени към небето.²

¹ Проучването на стратегическото бомбардиране на Съединените щати (USSBS) изчислява загубите за 1943 г. на 9% (*Area Studies Division Report, Tables P and QS 18*). При производство през 1943 г. на 11 900 танка със средно тегло този процент представлява загуба от около 1100 танка.

² В Русия нашето 8,8-сантиметрово противовъздушно оръдие с точния си мерник се оказва едно от най-ефективните и опасни противотанкови оръжия. От 1941 г. до 1943 г. произведохме 11 957 тежки противовъздушни оръдия (8,8 до 12,8 сантиметра), но повечето от тях трябваше да бъдат разположени за противовъздушни цели вътре в Германия или на задни позиции. През същия период бяха доставени 12 006 оръжия с тежък калибър (7,5 сантиметра и нагоре), но само 1155 от тях бяха с кали-

Същите оръдия можеха много добре да бъдат използвани в Русия срещу танкове и други наземни цели. Ако не беше този нов фронт, въздушният фронт над Германия, нашата отбранителна мощ срещу танковете щеше да бъде почти двойна, поне що се отнася до оборудването. Нещо повече, противовъздушните сили ангажираха стотици хиляди млади войници. Една трета от оптичната промишленост беше заета с производството на оптични мерници за подразделенията на противовъздушната артилерия. Около половината от производството на електроника беше ангажирано в създаването на радарни и комуникационни мрежи за защита от бомбардировки. Поради тази проста причина въпреки високото ниво на немската електроника и оптичната промишленост снабдяването на войските по фронта с модерно оборудване изоставаше силно от това на западните армии.¹

Предвкусихме приближаващите ни неволи още през нощта на 30 май 1942 г., когато британците събраха всички свои сили за атака над Кьолн с техните десет хиляди и четиридесет и шест бомбардировача.

По случайност Милх и аз бяхме привикани да се видим с Гьоринг на сутринта след бомбардировката. Този път той не беше в Каринхал, а в замъка Велдещайн във Франкония. Намерихме го в лошо настроение, все още невярващ на докладите за бомбардирането на Кьолн. „Невъзможно – толкова много бомби не могат да бъдат пуснати в една-единствена нощ – изръмжа той на своя адютант. – Свържете ме с гаулайтера на Кьолн.“

В наше присъствие последва абсурден телефонен разговор. „Докладът на вашия полицейски комисар е мръсна лъжа!“ Очевидно гаулайтерът си позволи да изрази несъгласие. „Казвам ви като Райхсмаршал, че цитираните цифри са просто твърде високи. Как смееете да докладвате такива фантазии на Фюрера!?“ Гаулайтерът от другия край на линията очевидно настояваше за своите цифри. „Как ще изчислите запалителните бомби? Това не са нищо друго освен пресмятания. Казвам ви още веднъж, че те са в пъти по-високи. Всичко е грешно! Изпратете веднага друг доклад до Фюрера с коригираните от вас цифри. Или се опитвате да намекнете, че аз лъжа? Аз вече предоставих моя доклад на Фюрера с правилните цифри. Това е, което е валидно!“

Сякаш без да се е случило нищо, Гьоринг ни разведе из къщата си, преди дом на неговите родители. По начин, подхождащ за най-спокойно мирно време, той поиска да донесат скиците и ни обясни каква великолепна цитаде-

бър 8,8. Четиринадесет милиона патрона с 8,8 или по-висок калибър противовъздушни боеприпаси бяха използвани за цели, различни от противотанкови боеприпаси, за които бяха осигурени само 12 900 000 патрона.

¹ По този начин се разви сериозен недостиг на комуникационни средства в армията – например апарати за подвижна радиовръзка за пехотата или за долавяне на звук в диапазона за артилерията. В допълнение, по-нататъшното развитие на такива средства трябваше да бъде пренебрегвано за сметка на противовъздушното снаряжение.

ла ще построи на мястото на простиичката къща в стил Бидермайер на своите родители в двора на старата руина. Но най-напред искаше да се построи надеждно противовъздушно скривалище. Плановете за това вече бяха начертани.

Три дни по-късно бях в щаба. Оживлението във връзка с въздушната атака над Кьолн още не беше стихнало. Споменах на Хитлер за любопитния телефонен разговор между Гьоринг и гаулайтер Грохе – естествено, предполагайки, че информацията на Гьоринг трябва да е по-автентична, отколкото тази на гаулайтера. Но Хитлер вече си беше съставил своето мнение. Той представи на Гьоринг репортажите във вражеските вестници относно огромния брой самолети, взели участие в атаката, и за количеството бомби, които са хвърлили. Тези цифри бяха даже по-високи от онези на полицейския комисар на Кьолн.¹ Хитлер беше бесен заради опита на Гьоринг да скрие фактите, но той считаше, че служителите на военновъздушното командване също са отчасти отговорни. На следващия ден Гьоринг беше приет както обикновено. Случаят никога вече не беше споменат отново.

ОЩЕ НА 20 септември 1942 г. бях предупредил Хитлер, че производството на танкове във Фридрихсхафен и предприятията за сачмени лагери в Швайнфурт са от решаващо значение за всичките ни военни действия. Хитлер тогава нареди увеличаване на противовъздушната отбрана на тези два града. Всъщност, както по-рано бях забелязал, войната можеше до голяма степен да приключи през 1943 г., ако вместо бомбардиране на обширни райони без особена полза самолетите се бяха насочили към центровете на оръжейното производство. На 1 април 1943 г. предложих на Хитлер да се сформира комисия от специалисти в сферата на индустрията за определяне на целите от решаващо значение за съветската енергийна промишленост. Четири седмици по-късно беше направен първият опит – обаче не от нас, а от британските военновъздушни сили – да се повлияе на курса на войната, като се разруши един възлов център на военната икономика. Принципът, който се следваше, беше да се парализира някой основен свързващ участък – по същия начин, по който един двигател може да бъде изваден извън строя с премахването на запалителната система.

Докладът, който стигна до мен в ранните часове на сутринта, беше най-притеснителен. Язовир Мьоне, най-големият от язовирите, бил разрушен и водният резерв в него бил изтекъл. Към момента нямаше доклади за другите три язовира. Призори кацнахме на летище Верл, като първо бяхме проучили отгоре картината на разрушенията. Електроцентралата на дъното на взриве-

¹ Протокол на Фюрера, 4 юни 1942 г., точка 41: „Обсъдих с Фюрера телефонния разговор между Райхсмаршала и Грохе, подкрепящ Райхсмаршала.“

ния язовир изглеждаше така, сякаш е била изтрита от повърхността на земята заедно с нейните тежки турбини.

Порой вода беше залял долината на Рур. Това имаше на пръв поглед незначителното, но тежко последствие, че електрическите инсталации на помпените станции бяха потънали в кал и вода, така че промишлеността беше спряна и водоснабдяването на населението беше изложено на опасност. Моят доклад за ситуацията, който скоро след това предадох в централата на Хитлер, направи „дълбоко впечатление на Фюрера. Той запази документите при себе си.“¹

Британците обаче не успяха да унищожат другите три язовира. Ако го бяха направили, долината на Рур щеше да бъде почти напълно лишена от вода през близките летни месеци. В най-големия от водоемите, този в долината на река Сорпе, те все пак успяха да нанесат директен удар в центъра на язовира. Направих проверка още същия ден. За щастие, дупката от бомбата беше малко по-висока от нивото на водата. Само няколко сантиметра по-ниско и дори малък ручей щеше да се превърне в бушуваща река, която щеше да помете язовирната стена от камъни и глина.² Тази нощ, използвайки само няколко бомбардировача, британците се доближиха до успех, който щеше да надхвърли всичко, което бяха постигали досега с ангажирането на хиляди бомбардировачи. Те обаче направиха една-единствена грешка, която ме озадачава и до днес: разделиха силите си и същата нощ унищожиха язовира в долината на река Едер, въпреки че нямаше нищо общо с доставката на вода за Рур.³

¹ Протоколи на Фюрера, 30 май 1943 г., точка 16. Веднага извикахме експерти от цяла Германия, които изсушиха електрическата изолация и конфискуваха други двигатели от този тип от други фабрики независимо от последствията. Така промишлеността в Рур щеше да бъде снабдена с вода в рамките на няколко седмици.

² Резервоарът на долината Мьоне имаше обем 134 000 000 куб.м, а резервоарът на долината на река Сорпе – 71 000 000 куб.м. Когато резервоарът на долината на река Сорпе не се използваше, двата останали язовира в Рур съдържаха само 33 000 000 куб.м, или 16 процента от необходимото количество вода. Според изявление, направено на 27 февруари 1969 г. от д-р Валтер Роланд (инженерът, който през последните години на войната оглавяваше щаба в Рур), ако всички рурски резервоари бъдат унищожени, недостигът на вода за охлаждане на коксовите заводи и доменните пещи щеше да намали производството в област Рур с 65%. И всъщност временният срив на помпените станции беше довел до забележимо намаляване на производството на газ от коксовите заводи. Основните потребители можеха да получат само между 50 и 60% от техните нужди (Служебен дневник, 19 май 1943 г.).

³ Според Ч. Уебстър и Н. Франкланд (Charles Webster and Noble Frankland, *The Strategic Air Offensive against Germany* (London, 1961), Vol. II) петият самолет успява да унищожиха язовира в долината Мьоне. Последвалите атаки са насочени срещу язовира на долината на река Едер, който служи главно за изравняване на водното ниво на Везер и Мидландския канал през летните месеци, като по този начин поддържа корабоплава-

Няколко дни след тази атака седем хиляди мъже, на които бях наредил да се преместят от Атлантическото крайбрежие в районите на Мьоне и Едер, работеха усилено по ремонта на язовирите. На 23 септември 1943 г. в последния момент преди началото на дъждовете пробивът в язовир Мьоне беше запушен.¹ По този начин успяхме да съберем валежите от късната есен и зимата на 1943 г. за нуждите на следващото лято. Докато се занимавахме с възстановяване, британските военновъздушни сили пропуснаха втория си шанс. Само с няколко бомби можеха да се произведат огромни ями по откритите строителни площадки, а с малък брой запалителни бомби можеше да се подпалят дървените скелета.

СЛЕД ТЕЗИ ПРЕЖИВЯВАНИЯ се зачудих за пореден път защо нашият Луфтвафе, със своите вече намалени сили, не предприе подобни целенасочени атаки, чиито ефекти можеха да са опустошителни. В края на май 1943 г., две седмици след британския набег, напомним на Хитлер за идеята ми от 11 април група експерти да определят ключовите промишлени цели в лагера на врага. Но както обикновено, Хитлер се оказа нерешителен. „Страхувам се, че Генералният щаб на военновъздушните сили няма да иска да приема съвети от вашите сътрудници в промишлеността. Аз също няколко пъти съм отправял подобен план към генерал Йешонек. Но – заключи той с доста примирен тон – поговорете с него някой път за това.“ Очевидно Хитлер нямаше да направи нищо по този въпрос; липсваше му представа за решаващото значение на подобни операции. Без съмнение, той вече беше отхвърлял шанса си преди време – между 1939 и 1941 г., когато насочи нашите въздушни нападения срещу английските градове, вместо да ги координира с кампаниите на подводниците и така да атакува например английските пристанища, които при всички положения бяха понякога свръхнатоварени далеч над своя капацитет заради конвойната система.² Сега той отново не успя да види откритата се

нето. Едва след като този язовир е разрушен, два самолета атакуват язовира в долината на Сорпе. Междувременно на 5 април 1943 г. маршалът на военновъздушните сили Ботъмли предлага язовирите Мьоне и Сорпе да се атакуват преди язовир Едер. Но бомбите, които са разработени специално за тази цел, са сметнати за неподходящи за глинената язовирна стена на водоема Сорпе.

¹ Вж. Протокол на Фюрера, 30 септември – 1 октомври 1943 г., точка 28, и Служебен дневник, 2 октомври 1943 г.

² Система, използвана по време на съюзническата морска блокада на Германия при Битката за Атлантика, продължила от 1939 г. до капитулацията на нацистка Германия през 1945 г. За да поддържат снабдяването с материали и участието на Великобритания във войната, Съюзниците изпращат конвои от кораби и самолети за защита на търговските и военните кораби до острова, ангажирайки така огромен войскови ресурс. Въпреки усилията на Германия да опитва да пробие блокадата с подводни лодки, тази най-продължителна военна кампания през войната завършва с успех за Съюзниците.

пред него възможност. А британците от своя страна безсмислено копираха това ирационално поведение – не само с единичната си атака срещу язовирите.

Въпреки скептицизма на Хитлер и моята собствена липса на влияние върху стратегията на военновъздушните сили не се чувствах обезкуражен. На 23 юни сформирах комисия, състояща се от няколко експерти в промишлеността, която да анализира основните цели за бомбардировките.¹ Първото ни предложение се отнасяше до британската въгледобивна промишленост, тъй като британските технически публикации предоставяха пълна картина на нейните центрове, местоположения, капацитети и т.н. Но това предложение дойде с двугодишно закъснение; нашата въздушна мощ вече не беше достатъчна.

Предвид намалелите ни сили една основна цел буквално ни се набиваше в очите: руските електроцентрали. Съдейки по нашия опит, в Русия не беше необходимо да се очаква системно организирана противовъздушна отбрана. Нещо повече, електроенергийната система в Съветския съюз се различаваше структурно от тази на западните страни по един ключов аспект. Докато постепенният индустриален растеж на Запада доведе до множество средни по мащаб електроцентрали, свързани в мрежа, в Съветския съюз бяха построени големи електроцентрали с гигантски размери, обикновено в сърцето на обширни индустриални зони.² Така например единична огромна централа в горното течение на Волга доставяше по-голямата част от консумираната енергия в Москва. Всъщност имахме информация, че 60 процента от производството на основни оптични части и електрическо оборудване са съсредоточени в съветската столица. Нещо повече, унищожаването на няколко ги-

¹ Служебен дневник, 23 юни 1943 г.: „Донякъде успешният избор на бомбардировъчни цели от британците подтикна министъра да се намеси в избора на цели за германските ВВС. Преди това, според показанията на отговорните военновъздушни сили, Генералният щаб на ВВС не обръщаше много внимание на оръжейните съоръжения. Министърът назначи комисия, която включваше между другото д-р Роланд (експерт по стоманата), генералния мениджър Плейгер (представител на въгледобивната промишленост) и генерал Вегер (ръководител на Бюрото за боеприпаси); той даде председателството на д-р Карл (от енергийната индустрия), който беше отзован от армията за тази цел.“ На 28 юни информирах Хитлер за формирането на този комитет. (Протокол на Фюрера, точка 6.)

² Така например цялата индустрия на района на Днепър зависеше от една голяма електроцентрала. Според меморандум от 12 февруари 1969 г. на д-р Рихард Фишер, комисар по енергоснабдяването, загубата на мощност от 70% е достатъчна, за да доведе почти до спиране на индустрията, тъй като останалата част е от съществено значение за задоволяване на нуждите в ежедневието. Разстоянието от Смоленск, по онова време все още в германски ръце, до електроцентралите извън Москва, беше 600–700 км, до Урал – 1800 км.

гантски електроцентрали в Урал щеше да спре голяма част от производството на съветска стомана, както и на танкове и боеприпаси. Директен удар върху турбините или техните тръбопроводи щеше да отприщи огромни количества вода с разрушителност, по-голяма от тази на много бомби. Тъй като много от големите съветски централи бяха построени със съдействието на немски компании, ние успяхме да получим много подробна информация за тях.

На 26 ноември Гьоринг даде заповед за подсилване на Шести въздушен корпус при генерал-майор Рудолф Майстер с бомбардировачи на дълго разстояние. През декември частите бяха събрани близо до град Бялисток.¹ Имахме дървени макети на електроцентралите, направени за използване при обучение на пилотите. В началото на декември бях информирал Хитлер.² Миах предаде нашите планове на Гюнтер Кортен, новия началник-щаб на военновъздушните сили. На 4 февруари написах на Кортен, че „днес даже перспективите са добри [...] за оперативна въздушна кампания срещу Съветския съюз. [...] Определено се надявам, че това ще произведе значителни щети върху бойната сила на Съветския съюз.“ Имах предвид специално атаките срещу електроцентралите в околностите на Москва и горното поречие на Волга.

Успехът – както винаги при такива операции – зависеше от случайни фактори. Не мислех, че нашите действия ще се отразят решаващо на войната. Но се надявах, както писах до Кортен, че ще нанесем достатъчно щети върху съветското производство, така че ще са нужни няколко месеца, докато американските доставки балансират загубите им.

За пореден път закъсняхме с две години. Руската зимна офанзива принуди нашите войски да се оттеглят. Ситуацията стана критична. В извънредни ситуации Хитлер, както все по-често се случваше, проявяваше удивително късогледство. В края на февруари той ми каза, че „Корпусът на Майстер“³ е получил заповед да унищожи железопътни линии, за да забави руските доставки. Възразах, че почвата в Русия е замръзнала и нашите бомби щяха да имат само повърхностен ефект. Освен това според нашия опит и въпреки факта, че германските железопътни линии са много по-сложни и следовател-

¹ Вж. Hermann Plocher, *The German Air Force versus Russia, 1943* (Air University, 1967), p. 2238.

² Протокол на Фюрера, 6–7 декември 1943 г., точка 22: „Докладвах на Фюрера по предложението, внесено от д-р Карл, за руската операция, и му дадох да се запознае с изчерпателни основни проучвания. Фюрерът отново подчертава, че съм прав да предполагам, че само изненадваща атака ще има някакъв ефект; според него разделение на три отделни операции, както е предложено от военновъздушните сили, не би било уместно.“

³ Четвърти военновъздушен корпус на Луфтвафе, наричан „Корпус на Майстер“ по името на ген.-лейтенант Рудолф Майстер, който го ръководи от септември 1943 до септември 1944 г.

но по-чувствителни към разрушения, повредите по железопътните участъци често можеха да бъдат поправени в рамките на няколко часа. Но тези възражения бяха напразни. „Корпусът на Майстер“ се провали в една безсмислена операция и руснаците по никакъв начин не бяха възпрепятствани.

Какъвто и да беше интересът, който Хитлер можеше още да има от идеята за точна стратегия за бомбардиране, този интерес беше забравен в упоритата му решимост да отмъсти на Англия. Дори след унищожаването на „Корпуса на Майстер“ щяхме все още да имаме достатъчно бомбардировачи за ограничени цели. Хитлер обаче се поддаде на нереалистичната надежда, че няколко мащабни въздушни удара по Лондон може да убедят британците да се откажат от удара си над Германия. Това беше единствената причина той да продължи да настоява чак до 1943 г. за разработването и производството на нови тежки бомбардировачи. Не обърна внимание на това, че такива бомбардировачи можеха да се използват далеч по-ефективно на изток, макар че понякога, даже през лятото на 1944 г., той, изглежда, се разколебаваше от моите аргументи.¹ Също както и нашите служители във военновъздушните сили, той не можеше да разбере принципа на въздушната война в технологичен план. Продължаваха с остарели военни похвати. В началото така правеше и другата страна.

Докато се опитвах да променя мнението на Хитлер и Генералния щаб на военновъздушните сили по отношение на тази политика, нашите западни противници започнаха пет големи атаки срещу Хамбург в рамките на една седмица, от 25 юли до 2 август.² Със своята внезапност и сила тази операция имаше катастрофални последици за нас. Първите атаки извадиха от строя

¹ Вж. Служебен дневник, средата на юни 1944 г.: „Систематичният начин, по който врагът атакува конкретни отрасли на въоръжението, е нещо ново. Познаването на слабите връзки в собственото ни въоръжение е подтикнало министъра да направи проучване на руската икономика. Там също могат да бъдат посочени определени цели, които, ако бъдат унищожени, биха осакатили големи части от оръжейната индустрия. Министърът се опитва от година да убеждава ВВС да направи нещо, дори ако е необходимо, това да е с еднопосочна мисия.“ А в Протокол на Фюрера, 19 юни 1944 г., точка 37: „Фюрерът счита унищожаването на електроцентралите в Урал и в района на Горна Волга за решаващо за изхода на войната. Той обаче не смята, че настоящият обхват и доставката на бомбардировачи биха били достатъчни.“ На 24 юни 1944 г. помолих Химлер, който прояви интерес към моя план още през март, да покани моя технически сътрудник, д-р Кара, да дойде и да представи плана, ако е възможно в мое присъствие. Проблемът беше да се намерят доброволци за еднопосочен полет. След атаката пилотите щяха да изоставят самолетите си над отдалечени райони, да се спуснат с парашут към земята и да се опитат да се върнат обратно към немския фронт.

² На 25 юли малко след полунощ 791 британски самолета нападнаха Хамбург, а на 25 и 26 юли дойдоха дневни набези на 235 американски бомбардировача, последвани на 27 юли от втория набег през нощта, организиран от 787 британски самолета, и трети със 777 британски самолета на 29 юли. Тази поредица от тежки атаки приключи на 2 август с мисия, изпълнена от 750 британски бомбардировача.

водопроводните тръби, така че при последвалите бомбардировки пожарната служба нямаше как да се бори с пожарите. Огромните пожари създадоха подобни на циклона огнени бури; асфалтът на улиците започна да пламти; имаше хора, които се задушаваша в мазетата си или бяха изгорени до смърт по улиците. Опустошението на тази серия от въздушни нападения може да се сравни само с последиците от голямо земетресение. Гаулайтер Кауфман пращаше многократни съобщения по телетип до Хитлер, молейки го да посети поразения град. След като тези молби се оказаха напразни, той помоли Хитлер поне да приеме делегация с някои от по-героично включилите се в спасителните действия екипи. Хитлер обаче отказа дори това.

Хамбург имаше съдбата, която Гьоринг и Хитлер предвиждаха за Лондон през 1940 г. На вечеря в Райхсанцлерията през същата година в рамките на един свой монолог Хитлер изпадна в разрушителна ярост:

Поглеждали ли сте някога карта на Лондон? Толкова гъсто е изграден, че само едно огнище на пожар би било достатъчно, за да унищожи целия град, както вече се е случвало преди двеста години. Гьоринг иска да използва безброй запалителни бомби от съвсем нов тип, за да създава огнища на пожари във всички части на Лондон. Пожари навсякъде. С хиляди. Тогава те ще прераснат в една гигантска зона, обхваната от пожар. Гьоринг има правилната идея. Взривните бомби не вършат работа, но това може да стане със запалителни бомби – за тотално унищожаване на Лондон. Каква полза ще има от тяхната противопожарна служба, когато това действително започне!

Хамбург ми беше докарал страх от Бога. По време на срещата на „Централното планиране“ на 29 юли посочих: „Ако въздушните нападения продължат в сегашния мащаб, в рамките на три месеца ще отпаднат редица въпроси, които в момента обсъждаме. Просто ще се спускаме надолу към брега, постепенно и сравнително бързо. [...] В този случай може точно сега да провеждаме и последната среща на „Централното планиране““. Три дни по-късно информирах Хитлер, че производството на въоръжение се срива, и подхвърлих допълнителното предупреждение, че поредица от подобни атаки, проведени над други шест големи града, ще доведат до цялостно спиране на производството на въоръжение в Германия.¹ „Ще оправите отново всичко това“, просто каза той.

¹ На следващия ден информирах колегите на Милх за подобни опасения (съвещание с началника на отдела за снабдяване на военновъздушните сили, 3 август 1943 г.): „Наближаваме точката на тотален срив [...] в нашата индустрия за доставки. Скоро ще имаме самолети, танкове или камиони, на които им липсват определени части от ключово значение.“ Десет месеца по-късно казах на група докери в Хамбург: „Преди време си казахме: ако това продължи още няколко месеца, ще бъдем съсипани. Тогава производството на въоръжение ще спре“ (Служебен дневник).

Всъщност Хитлер беше прав. Оправихме отново нещата – не заради нашата организация за централно планиране, която при най-добрата воля на света можеше да издаде само общи инструкции, а в резултат от решителните усилия на пряко засегнатите, преди всичко на самите работници. За наше щастие, нападението над Хамбург не се повтори в такъв мащаб спрямо други градове. По този начин врагът отново ни позволи да се приспособим към неговата стратегия.

Едва избегнахме поредния катастрофален удар на 17 август 1943 г., само две седмици след бомбардировките над Хамбург. Американските военновъздушни сили започнаха първия си стратегически рейд. Той беше насочен срещу Швайнфурт, където бяха концентрирани големи промишлени предприятия за производство на сачмени лагери. Във всеки случай сачмените лагери вече се бяха превърнали в голяма пречка пред усилията ни да увеличим производството на въоръжение.

НО В ТАЗИ първа атака отсрещната страна допусна грешка от решаващо значение. Вместо да се съсредоточи върху заводите за производство на сачмени лагери, внушителната бойна мощ, включваща триста седемдесет и шест „лятащи крепости“, се раздели. Сто четиридесет и шест от самолетите успешно атакуваха завод за сглобяване на самолети в Регенбург, но нанесоха само незначителни щети. Междувременно британските военновъздушни сили продължиха безразборните си атаки по нашите градове.

След тази атака производството на сачмени лагери спадна с 38 процента.¹ Въпреки опасността за Швайнфурт трябваше да закърпим нашите съоръжения там, тъй като евентуален опит да преместим промишлеността за сачмени лагери на друго място щеше напълно да задържи производството в продължение на три или четири месеца. Също така, в светлината на нашите отчаяни нужди, ние не можехме да направим нищо за фабриките за сачмени лагери в Берлин-Еркнер, Каншат или Щайр, въпреки че врагът трябва да е бил наясно с тяхното местоположение.

През юни 1946 г. Генералният щаб на Кралските военновъздушни сили ме попита какви биха били резултатите от съгласувани атаки срещу индустриалните предприятия за сачмени лагери. Отговорих:

¹ След въздушното нападение на 17 август общият брой на произведените сачмени лагери намалява според *Statistischer Schnellbericht zur Kriegsproduktion* (януари 1945 г.) от 9 116 000 на 8 325 000. Тъй като през първата половина на август имаше пълно производство, то през втората половина трябва да е спаднало до 3 750 000, или със 17%. С 52,2% от продукцията, концентрирана в Швайнфурт, тази атака извади от строя 34% от нашето производство. През юли бяха произведени 1 940 000 сачмени лагери с диаметър 6,3 до 24 сантиметра.

Оръжейното производство щеше да бъде значително отслабено след два месеца, а след четири месеца щеше напълно да спре.

Това със сигурност щеше да означава, че:

Първо: Всички наши фабрики за сачмени лагери (в Швайнфурт, Щайр, Еркнер, Каншат и във Франция и Италия) вече са нападнати едновременно.

Второ: Тези атаки са се повтаряли три или четири пъти на всеки две седмици, без значение какво показват снимките на целевата зона.

Трето: Всеки опит за възстановяване на тези фабрики е бил възпрепятстван от допълнителни атаки, разпределени на интервали от два месеца.¹

След този първи удар бяхме принудени да се обърнем към запасите от сачмени лагери, които се съхраняваха от въоръжените сили за използване като ремонтни части. Скоро ги изразходвахме заедно с всичко, което беше натрупано във фабриките за текуща продукция. След като тези резерви бяха изразходвани – стигнаха за шест до осем седмици, – оскъдната продукция се изнасяше всеки ден от фабриките до монтажните инсталации, често в раници. В онези дни с тревога се питахме колко скоро врагът ще се досети, че може да парализира производството на хиляди оръжейни предприятия, като просто унищожи пет или шест сравнително малки цели.

Вторият сериозен удар обаче дойде едва след два месеца. На 14 октомври 1943 г. бях в щабквартирата в Източна Прусия – обсъждахме въпросите за въоръжението с Хитлер, когато адютант Шауб ни прекъсна. „Райхсмаршалът иска спешно да говори с вас – каза той на Хитлер. – Този път има приятни новини.“

¹ Отговор на въпросник на британската Кралска военновъздушна армия (Royal Air Force – RAF), „The Effects of the Bombings“, р. 20. Webster and Frankland, *op. cit.*, Vol. II, р. 62ff. посочва, че директорът на операциите по бомбардировките, командир на ескадра Бъфгън, е бил напълно наясно с важността на Швайнфурт. Два дни преди първата атака той пише на маршал Ботъмли, подчертавайки, че американската атака през деня трябва да бъде последвана от по-мощна нощна атака и че на екипажите на атакуващите самолети трябва да бъде прочетена декларация, преди да излитат: „Историята може да докаже, че тази вечер операцията във връзка с дневната атака, която се провежда в този момент, ще бъде една от основните битки на тази война. Ако и двете операции са успешни, германската съпротива може да бъде разбита и войната да приключи по-рано, отколкото изобщо би било възможно по някакъв друг начин.“ Той искаше екипажите да знаят, че „всеки жизненоважен механизъм зависи от сачмените лагери“ и че поради изключителната уязвимост към огън и вода „буквално милиони“ лагери могат да бъдат превърнати в „толкова много скрап.“ Накрая той предложи да се каже на екипажите, че те имат „възможността да направят повече от всички други мъже и за една нощ да сложат край на войната“.

Маршалът от ВВС Харис беше обаче решен да проведе серия от атаки срещу Берлин. Списъкът му с цели със същия приоритет като Швайнфурт включваше градове със самолетни заводи: Лайпциг, Гота, Аугсбург, Брунsvик, Винер-Нойщат и други.

Хитлер се върна от телефона в добро настроение. Каза, че едно ново нападение над Швайнфурт през деня било завършило с голяма победа за нашата отбрана.¹ Провинцията била осеяна от свалени американски бомбардировачи. Изненадан от новината, поисках кратко прекъсване на нашето съвещание, тъй като исках сам да се обадя в Швайнфурт. Но всички телефонни връзки бяха разбити; не можах да се свържа с нито едно от предприятията. Накрая със съдействието на полицията успях да говоря с бригадира в завода за сачмени лагери. Той ме информира, че всички фабрики са силно засегнати. Маслените вани за лагерите са предизвикали сериозни пожари в машинните работилници; щетите били далеч по-големи, отколкото след първата атака. Този път бяхме загубили 67 процента от нашето производство на сачмени лагери.

Първата ми мярка след това второ въздушно нападение беше да назнача моя най-енергичен сътрудник, главен мениджър Кеслер, за специален комисар по производството на сачмени лагери. Нашите резерви бяха изразходвани; усилията за внос на сачмени лагери от Швеция и Швейцария постигнаха само малък успех. Въпреки това съумяхме да избегнем тотална катастрофа, като заменихме, където е възможно, сачмените лагери с плъзгащи лагери.² Но това, което наистина ни спаси, беше фактът, че от този момент нататък, за наше учудване, врагът отново прекрати атаките си върху нашата индустрия за сачмени лагери.³

На 23 декември заводът в Еркнер беше ударен силно, но не бяхме сигурни дали това е умишлено нападение, тъй като Берлин беше бомбардиран в ши-

¹ Всъщност 60 от 291 атакуващи бомбардировача бяха свалени. След второто нападение на 14 октомври 1943 г. 32% от общия производствен капацитет, включително 60% от този на Швайнфурт, бяха унищожени; процентите са на базата на сравнението с ненарушеното производство за юли. Германският капацитет за сачмени лагери с диаметър 6,3 до 24 сантиметра беше намален с 67%.

² На определени машини успяхме да запазим 50% от сачмените лагери.

³ Маршалът от ВВС Харис успешно се противопостави на по-нататъшните атаки срещу Швайнфурт. Той посочи, че подобни стратегически бомбардировки върху икономически цели като язовирите на Рур, молибденовата мина и върху заводите за хидрогениране са се оказвали неуспешни. Той не осъзнаваше, че те са се проваляли само поради неадекватни последващи действия. На 12 януари 1944 г. маршалът от ВВС Ботъмли призовава маршала от ВВС Чарлс Портал да нареди на сър Артър Харис „да унищожи Швайнфурт на възможно най-ранна дата“. На 14 януари Харис е информиран, че британските и американските военновъздушни сили са единодушни относно стратегията за „атакуване на избрани ключови отрасли, за които се знае, че са уязвими и жизненоважни за военните усилия на противника“. Сър Артър протестира отново и трябва да му бъде заповядано на 27 януари да атакува Швайнфурт (вж. Webster and Frankland, *op. cit.*). Едва на 22 февруари 1944 г. американските и британските военновъздушни сили започват да изпълняват тази заповед при координирани дневни и нощни атаки.